
Вечна

ўвечар

вечер

з свістам.

Зоры сцелюць шоўк

над далінаю імглістай.

Язэп Пушча

Шчырая лірыка

Выбранае

n

паэты планеты

Язэп Пушча

Шчырая лірыка
Выбранае

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2023

УДК 821.161.3-1
ББК 84(4Бел)-5
П91

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, І. Крэбс,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Творы друкуюцца паводле выдання:

Пушча Я. *Збор твораў*. Т. 1. Мінск: Маст. літ., 1993;
Т. 2. Мінск: Маст. літ., 1994.

На вокладцы:

НЕВЯДОМЫ АЎТАР,
Фотапартрэт Язэпа Пушчы (1925).

ISBN 978-985-23-0196-1

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.
©Афармленне. Выдавец Зміцер Колас,
2023.

Непагодай

Дзень, адзеўшыся смугой,
Над ліпай
Хліпае
Імгой.

Шэльмы-ветры
Гнуць асіны
Ў мутнай сіні
Ніцам
І базыраць з нетрай –
Навальніцай.

Пры выгане
Сярдзіта чмыхае
Крутовіна.
Круціць жвір
Мяцеліцай
Віхура-быстрыня.

Бушуе вір,
Шумуе глыбіня,
Шалее, пеніцца вада
– і чуцен гул,
Як бурбалак гання
У даль

Між хваль:
Буль-буль!
Буль-буль!

1923

Раніца

Бязрозка усміхаецца,
Цалуючы прамень.
Умыўшы шчокі раніцы,
На сіні выган
Выганяе
Сонца пасвіць дзень.

Плаксівую смугу
Памялом
Змяло.
І сонца па шляху
Пабегла у сяло.

З сывенькай працы на плячах
Ратай яго спаткаў.
Уцеха сонца у вачах
І ў росах
Кожнага лістка.

Падшывалец-вечер
Лапоча у лістве:
Радзіме сонца свеціць,
І жыць на свеце
З сонцам нам лацвей.

1923

Раніцу шчэбет пільнуе

Раніцу шчэбет пільнуе
Ў лісці жоўта-зялёным.
Туліцца жнівень пад пуняй
З ношкай аўсянай саломы.

Сонца бліскучым пласконнем
Іскры ў тумане губляе.
Ветры, пужлівыя коні,
Рвуцца ў мурожныя далі.

Ў зараслях пудзяцца песні,
Рэчанька льецца, смяецца.
Вёска рыпамі весніц
Цешыць сялянскае сэрца.

Вецер расой ахрысціў
Поплавы ў сіні шырокай.
Песціцца сонца ў трысці,
Ветразь цалуючы ў шчокі.

Раніцу шчэбет пільнуе
Ў лісці жоўта-зялёным.
Туліцца жнівень пад пуняй
З ношкай аўсянай саломы.

1924

Мне чупрыны не хочацца звесіць

Беланогі, расчухраны месяц
Лявоніць у лісці кляновым.
Мне чупрыны не хочацца звесіць
Ў гэты вечар аўсяна-зялёны.

Я пайду сінявою мурожнай
Да начлежнікаў, хлопцаў буяных,
Хай прыгорне мяне вербалоззе,
Бо я хмелем сягонняшнім п'яны.

Ой вы, поплавы ў шэрай сярмязе,
Веснавейце ў даліне-лагчыне!
Мяне променем сонца абвяжа,
Пакланюся я нізка айчыне.

Закалосяцца песні ля весніц,
Заспяваюць таполі і клёны.
Мне чупрыны не хочацца звесіць
Ў гэты вечар аўсяна-зялёны.

1924

Каплі вады

Пякаюць каплі вады, –
Ў срэбрамёце іх смех.
На іх дзень малады
Кулакі
Скамячыць не пасмеў.

Ён госцем вясёлым прысеў
І ўмывае свой твар.
Нікне ўсё пакрысе,
І ўсё ахутвае твань.

Яны ж моўчкі крышталяць кругі, –
Іх у гэтым уцеха уся.
Кожны з нас заўтра другі...
Будзем блукацца там-сям.

Бо ніяк, аніяк
Немагчыма жыццю дагадзіць.
Не адзін перад ім ужо змяк, –
Хоць і хацеў
Схапіць выбрык гадзін.

[1925]

Узагруддзі...

Узагруддзі сусвет бы ўзяць
І скалатнуць ў сто сіл сталёвых.
Хоць я й не азіят,
Але ж ён Беларусі ў вочы плёваў.

Ён ёй зусім чужы, –
Не быў ніколі шчырым.
Усе вякі, што жыў,
Ён хітрасць у сківіцах шчырыў.

Яму сягоння я крычу:
Скажы, з падбітымі вачыма,
Нашто узвіхрыў дзікі чуб
І помсту носіш за плячыма?

[1925]

Зоры мітусяцца, свецяць

Зоры мітусяцца, свецяць,
Лозы схіляюцца ніц,
А вецер
Шуміць, і шуміць, і шуміць.

З неба высокага месяц
Срэбрам асыпаў кусты,
І цешаць
Мой зрок залатыя лісты.

Восень, дзяўчына-красуня,
Прозалаць сыпле з лясоў.
Красуе
Хай радасць тваіх верасоў!

Зоры мітусяцца, свецяць,
Лозы схіляюцца ніц,
А вецер
Шуміць, і шуміць, і шуміць.

1925

***

Вуліца рукі прасцерла
Ў электравітрынным міганні.
Абазваў я не раз яе сцервай
За дзяўчыну каханую – Ганну.

Але ўсё бескарысна, дарэмна:
Не спагнаў аніводнага разу,
І ў спеве машыннага рэмя
Не падслухаў яе я выр’азаў.

Ой, далёка яна!.. Далёка!
Цешаць яе півахмельныя нівы.
А я тут пад маторны бег-клёкат
«Так і так» запускаю ў вітрыны.

Бо што мне іхні бляск электрычны
І ухмылка ў ядвабным убранні?
Калі нэпман ў іх тлусты мурлыча
У бетонна-сталічнае ранне.

Толькі, праўда, – была раз уцеха:
Ў аўтабусна-трамвайным імпаце
Паласкалася вуліца смехам,
А сабака схіліўся паэце.

З таго часу
Ўжо больш не хаджу я панурым,
Нарыхтована кожнаму рэшты, –
Хоць вочы й сціскаюцца ў мурах,
Прамбанках і нэпмана-трэстах.

[1925]

Вечар асенні, вечар маўклівы

Вечар асенні, вечар маўклівы
Песціць, цалуе, песціць каліны.

Песня зблудзіла, песня у гаі,
Зоры ж у высі, зоры мігаюць.

Срэбрам на лісце, срэбрам на стромы, –
Ўсюды сугучнасць, ўсюды так стройна.

Струны у сэрцы, струны-браціхі
Звоняць умітусь, звоняць, не ціхнуць.

Як жа мне з імі, як жа, каліны,
Ў вечар асенні, вечар маўклівы?

1925

Надранне

Лес яловы
Галаву палошча ў сіні,
А кусты над рэчкай быстрай
Ловяць
Хваляў срэбных пырскі.

О, як слаўна!
Як прыгожа!
Месяц знік
За зелень збожжа.

І ўжо лог шырокі –
Ненарокам –
Хвост кудзеліць сівы.
Сонца ж змрокі
Б'е на раны
І змятае колер сіні
Памялом пунсовай рані.

1925

***

Вечна

ўвечар

вечер

з свістам.

Зоры сцеляюць шоўк

над далінаю імглістай.

Падарожны ў лес зайшоў

памаліцца з лістам.

Пуста,

змрок прылёт пад кустам.

Сонца ўсходзіць паміж гор

і спіну залоціць зверу.

Усё ж не веру,

ой, не веру,

што мажорам

граюць на жалейцы,

што мажор

ў прасторы льецца.

Адлятае ў вырай жораў...

Ну, няхай,

няхай

і гэтак.

Ой, шумі вясною, гай,

Ў перазвоне кветак!

Я сягоння босы,
я хаваю ў жменю стыд.

Ой вы, сосны,
мае сосны,
сосны,
песенны запал астыў!
На грудзёх жыцця
апаўшыя лісты.

Вечна
ўвечар
вецер
з свістам.
Зоры сцелюць шоўк
над далінаю імглістай.
Падарожны ў лес зайшоў
памаліцца з лістам.

1926

***

Вечнае Ранне-Месія,
Высмяглі раны зямлі!
Вечарам зелена-сінім
Ветры расу ўсю змялі.

Песні пасвітвай, сівер,
Ў золка-празрыстую стынь!
Зоры паўзорылі свіран,
Зняты Хрыстос з святынь.

Розум мой з думкаю чорнай,
Вязне натруджаны крок.
Босым праходзіў я ўчора,
Пальцы папляміў у кроў.

Лягу касцьмі на руінах,
Ў сэрцы струхлявіца злосць.
О, дарагая краіна,
Сына уцеш ты да слёз!

1926

***

Сцюдзёнаю зімой
Агну тушыць
Не смею на душы.
Не ведаю, хто слёзы змеў...
Здаецца, радасці ў жыцці
Цвісці й цвісці?

О, радасць!
Я цябе не клічу.
Нашто ты мне, нашто?
На змораным тваім абліччы
Маршчын шмат сот.

О, сон надзей!..

Люблю больш я
Залатазвонны сум.
З ім кожны дзень
Спатканне.
Яго у песні панясу,
На жвірыста
                                  халодны камень,
Ён болей там не вырасце.

[1926]

З тугі вялікай на душы

З тугі вялікай на душы,
Укленчу перад сонцам я...

Хай вецер любы мой шуміць,
Хай п'е віно сям'я.

Хто чуе перазвоны струн?
Ў іх сэрца маладога жах...

Спаткаў учора я сястру,
Спаткаў і не пазнаў.

[1926]

Лятуць ў прасторы метэоры

Лятуць ў прасторы метэоры, –
Дванаццаць блізка ўжо гадзін.
Чыйсь голас кажа мне: не йдзі...
Лятуць ў прасторы метэоры.

Сяджу ў самотнасці адзін, –
Навокал музыка, паўторы:
Лятуць ў прасторы метэоры, –
Дванаццаць блізка ўжо гадзін.

[1926]

Мастак

На стромкім усхоне
Стаяў задумены мастак.
Шум гонкае хвоі
Навеяў таемнасць і страх.
Глянуў на дол
Ён маўкліва, –
Сціснуўся боль:
Сплямлена кроўю каліна!

Далей
У хмялёвыя хвалі
Кінуў праніклівы зрок:
Смутку народа майго не схавалі,
Тоце нейкі няведамы змок!

Холад у вашым прадонні! –
Скрухай наліўся душы яго хмель;
Бачыць ён вобраз бяссмертны
Мадонны,
Стварыў што мастак Рафаэль.

Далі
Празрыстымі сталі,
Промені сонца
Яснотай чало апавілі.
Істота ўся ў захапленні бясконцым, –
Рукі прастор ахапілі.

– Любы мой, мілы прастору,
У нашай забытай нізіне
Сцелецца новы Шлях Млечны! –
Вечарам зорыста-сінім

Праходзіць ім будзе Марыя;
Юнак прывітаецца чула,
З каханнем у сэрцы затоена-вечным.
– О, светлыя зоры,
Пад вэлюмам срэбным я з ёй значую!
Палкія вусны пяшчотай акрыю,
Ave, Maria!

1926

Міма радыё мчыцца

Міма радыё мчыцца.
Электразіянке.
Ў маторна-аўтобуснай чытцы,
Вечар распустаю мямліць.
Няма вуліц маўклівых,
– Гармідар плюскоча.
Сэрцы сціскаюцца клінам,
Туга націскае на вочы.
Тут аддаюцца за грошы,
Блуд па калена.
Няма лепшых і горшых...
Завінаюць душу ў бакалею...

[1926]

Пад хмелем вясновага піва

Пад хмелем вясновага піва –
«Лявоніху» струняць цымбалы,
А ў палёх развязанае плыні
Аўсяніцу поўдзень губляе.

Эх, вецер, – лахудра-жытнёвы,
Чаго прысмірнеў на пасту?
Мо хочаш, каб поўдзень кляновы
За цябе размахнуўся ў кусту?

Дарэмна, дарэмна, мой дружа,
Не віхурыш бяскрылае сіні.
Ой, нашто нам пахучая ружа,
Калі сэрца крынічнае стыне?!

[1926]

Прысядзем на пянчук

Прысядзем, хлопцы, на пянчук
І сціснем сонца залатое!
Пачуцці смеху не затаюць, –
Прысядзем, хлопцы, на пянчук!
Не вее вецер ды слатою, –
Я ж песню гучную пачну...
Прысядзем, хлопцы, на пянчук
І сціснем сонца залатое!

[1926]

Скамячыўшы злосць

Скамячыўшы злосць у сэрцы,
Я цалаваў асфальту шчокі.
Мая радасць рвалася на чвэрці,
І не хацеў ні з кім я чаркі чокаць.

Дый не таму, што быў сярдзіты,
А так...

Бываюць горкія прычыны.
Ніколі сябру не сказаў: ідзі ты,
Калі ён смутак піў нішчымны.

А мне?

Нашто, нашто ўспаміны? –
У песні ўсё, як у крышталі.

Эх!..

Але ж, ці варта?..

Ў вачох іх студзіцца кавалак сталі.

[1926]

Стаяў ён нагім на дарозе

Стаяў ён нагім на дарозе
І зоры ў роспач акунаў.
Яго прагналі з-пад вакна, –
Стаяў ён нагім на дарозе.

Прабегла сцежкаю кунá, –
Сляды застылі ў вербалозах...
Стаяў ён нагім на дарозе
І зоры ў роспач акунаў.

[1926]

У сэрцы холад, гнеў

У сэрцы холад, гнеў,
У сэрцы смутак стыне –
Не прагнаць яму слаты.

Адны ідуць... Другія не...
Няўжо яны святыя
Ды з святых?

[1926]

Яна

Вочы – прадонне журбы,

А на вуснах

Пасінеўшы смех-цень...

Вечар месяц ажарабіў

І пусціў блукацца ля сцен.

Ён блукае,

А за ім і яна.

Раптам села на камень.

– Можа, й падойдзе хто-небудзь сп'яна?

– Але хто? –

І сэрца дранцвее.

– Абзаве не адзін валацугай –

І песня, балючая песня:

– Эх, каб выпіць партвейну! –

.....

Цяжка быць радасці ў цуглях

Ў гэту светлую весну.

[1926]

Заплаканы вечар

Трасецца асенні заплаканы вечар;
Цвятлівыя далі азгелі, ссінелі.
Стаяць замарозкі ў душы чалавечай –
Ніяк не сагрэцца пад шэрай шынеляй.

Азяблае цела ў трагічным уздыме;
Зямлі нагату акрывае лістота.
Хто з крыжа краіну распятую здыме?
Ўзываю, маюся у грэшнай істоце.

Я грэшнік сягоння, – о, грэшнік вялікі:
Глумлюся ў душы над дарамі святымі,
Страчаю, мінаю іюдавы блікі,
Не гнуся каленьмі ў бажніцы, святыні.

Раскаяннем сэрца ніяк не расчулю, –
Ад болю не рвецца, – сціскаецца ў камень.
Услаўлю народ свой я песняю чулай,
Хоць цела павісну на вострым паркане.

Хоць зоры часамі і месяц бялявы
Іскрыстасцю сыплюць на строфы прыгоршні;
Услаўлю ўсё ж тое, што вартае славы,
Прад ім і схілюся у дзень свой апошні.

[1927]

Лісты да сабакі

1

Жыву цяпер я ў шумнае сталіцы,
Далёка ад цябе, мой любы дружа.
Ляжыць акраец хлеба на стальніцы,
А ў збане на вакне юнацтва ружа.

Вятры павеюць хутка золкай сцюжай,
І ліст крывавы свой яна уроніць,
Праходзіцьме натоўп з душой няўхлюжай
І ў гразь утопча, апусціўшы скроні.

І толькі я адзін, паэт бяздомны,
Над ім схілюся й акраплю слязамі.
Тады заброснеюць душы затоны,
Калі ў грудзёх мой дух зусім мне займе.

А покуль: б'е жывой вады крыніца
І хваля творчая гарачым пульсам.
Нашто ж мне падхалімам быць, крывіцца
І ў хмары ўрэзвацца чырвоным буслам?

Лепш вольным птахам рэзаць шыр нябёсаў
І супраць ветру размахнуць крыламі.
Хто хоча – кпіце над пяснярскім лёсам
І бэсьце, лайце у гандлярскай краме.

Трывожнасць рытму песню агартае, –
Нязнана-востры боль у адчуваннях.
Мне лепей быць звычайным бы ратаем,
Чым грэх з сябе змываць ў атрутнай ванне.

Даруй, што я пішу табе аб гэтым, –
Тваё нутро гатоў яшчэ расчуліць.
Вартуй, вартуй лепш хату да рассвету,
Вуглоў каб не разнеслі людзі вуліц.

Я ведаю – цяпер у вас там восень
І ночы чорныя жуду калышуць.
Вятры лісты ажоўкляы разносяць
І намятаюць гурбамі ў зацішак.

І ты адзін правёў у ноч такую,
Правёў мяне ў далёкую дарогу.
Гадзіну гэту кожны год святкую
І слухаю, ці ў дзверы хто не дрогне.

Ніхто, ніхто! Зацяты ланцугамі...
Хтось рукі заламаў у далях сініх.
Вартуй, мой дружа, родны ганак, –
Пішу аб гэтым я табе з Расіі.

2

Успомніў восень я пятнаццатага года,
І уваччу змяёй узвіўся чорны шлях.
Ніводзін дзень не ведаў ласкавай пагоды, –
За навальніцай навальніца смерці йшла.

У гэту восень стаў народ наш сіратаю, –
Ўздыхнулі цяжка хвалі віленскіх вазёр.
Ў капліцы дзеён жажлівых брат сканаў з сястрою;
У слёзна-золкім небе згасла радасць зор.

Ніхто з людзей не мог адчуць наш боль трагічны;
Была страшная зяб – рыпелі косці дрэў,
Карэнні іхніх ног былі ў крыві крынічнай.
Выгнання дзень, бы злодзей, краўся па дварэ.

І ты стаў бежанцам у гэты дзень заклёты, –
Пайшоў па шчасце у чужацкую зямлю.
Ты выць пачаў пад крыжам і пад хатай
І вочы слёзныя закатаваць у імглу.

Ты позняй восенню ў палёх глухіх брадзяжыў,
Знайсіці прыстанішча сабе ніяк не мог.
Імгліліся жудою хмары сыпкай сажы,
А ты пад імі выў і грыз балотны мох.

І ты, і гаспадар твой сталі жабракамі;
Калі ж вас людзі праганялі з-пад вакна,
Тады чало сціскаў ты лапамі-рукамі
І церні вырываў з пакутнага вянка.

Ішлі гады, міналі дні падзей суровых,
Вяртацца сталі ўсе ў асірацелы дом.
Змянілі шум даўнейшы свой лясы, дубровы,
І поле зарасло бадыльнікам кругом.

Ад мяса і крыві набухлі жылы глебы;
Да іх вярнуцца ты не змож, не здолеў больш.
Твой гаспадар цябе змяняў на бохан хлеба,
Па целе па тваім тады прабегла дрож.

Пайшоў ты ад сваіх, галоў на дол схіліўшы,
Да бацькі да майго, дзе я цябе й сустрэў.
Падумаў ты: у свеце гэтым многа лішніх,
І смагла слёзы піў, што падалі са стрэх.

Былі ці не былі ў нас родныя натуры,
А толькі мы адзін аднога сталі разумець.
Замоўклі рэвалюцыі вялікай штурмы,
Атрэслі клёны ў сіль лістоў ажоўклых медзь.

І я пайшоў у горад за нязнанай славай,
А ты астаўся там жа пад страхой старой.
Ліста мне ад цябе ні разу не прыслалі,
Хоць ты й пісаў яго вячэрняю зарой.

Туга і боль душу пабілі мне на раны,
І я пачаў успамінаць цябе часцей,
Пачаў выходзіць на шляхі-дарогі раннем
І запрашаць к сабе няведамых гасцей.

Ўспамінаў аб табе усё ж нікому не рассяць;
І знаю я, калі вярнуся ў родны дом,
Адно спазнаеш ты, спазнаў як Адысея:
Прымі ж ты ад мяне гарачы мой паклон.

Ці я ў тэатры, ў рэстаране п'яным,
Дзе радасць распіваюць пад джаз-банд,
Усюды зрок вачэй блакітных вяне,
І ўсюды бачу я жалобны бант.

Няхай сабе я сёння й страшна хворы,
Не трэба ўсё ж рэцэптаў для душы.
Сталеццямі гараць і свецяць зоры,
І іх вятры не ў сіле затушыць.

Няхай, няхай гавораць так і гэтак,
А я пішу табе ўжо трэці ліст,
Няхай сабе аблаюць і ў газетах,
Мо ўспомніць часам хто калісьць.

Мой дружа, ці ж у гэтым рытмы песень
І смутак нашай сонечнай красы?
Калі паэт галоў на грудзі звесіць,
Няўжо краіне ён тады не сын?

Мне часта зябка й холадна бывае,
І ўсё ж ніхто ні разу не сагрэў,
Не цалаваў жа здраднымі губамі
Ніколі я лістоў, апаўшых з дрэў.

Стаю вось перад Зімнім тут палацам
І ўвесь, не ведаю й чаго, дрыжу.
І сам не ведаю, чаго так плачу...
Хто там? Прыйдзі хутчэй і укрыжуй!

Канец хай будзе ўсім маім цярпенням;
Няхай лісты развеюцца з асін,
З чала краіны вырву ўсё ж я церні,
Каб болю іх не ведаў болей сын.

Няўжо мне ранаў песня не загоіць,
Што гэтакі трывожны б'ецца пульс?
Паэт, які не ведае агоній,
Не здолее уславіць Беларусь.

Ой, гэта слова, слова дарагое!..
Ах, дружа мой, заўсёды рытм саб'е!
Я ж напісаць хацеў зусім другое,
Хацеў у госці запрасіць цябе.

Адно вось толькі думы непакоіць:
Ці ўдасца ўсё ж даехаць да мяне?
Ну, скажам, адвязуць к чыгунцы коні,
Аж бліснуць зоры ў полі з-пад саней.

А там білет, і ты ў вагоне спальным;
Ты снедаць зможаш ў рэстаран зайсці,
У ім зімою зелянеюць пальмы,
І думаеш, зімы няма ў жыцці.

А на вакзал, на светлую платформу
Прыйду я сам, прыйду цябе сустрэць.
Адзін другога горача прыгорнем, –
Даўно, даўно не меў такіх я стрэч.

Не ўспееш з дому перадаць вітання,
Шчэ вочы будуць ў радаснай жальбе,
І тут жа раптам горыч развітання, –
Ў сталіцы не дазваляць жыць табе.

Адзет не будзеш ты ў парадны кіцель,
Не будзеш мець заслугі – медаля,
Збягуцца і абступяць цябе гіцлі,
І будзе шмат іх: дзе ні стань, ні глянь.

Жыві, жыві, знаць, дома лепей;
Услухвайся ў таемны шум і шэпт,
Чужыя людзі ходзяць каля склепа.
Пільнуй! Цябе цалуе твой Язэп.

[Ленінград,] 1927

Ліст ад сабакі

Добры мой паэт, прабач,
Што доўга не было ліста.
Твой слёзна-горкі плач
Хацеў я днямі залістаць.

Усё хацеў, каб як астыць
Пад ветру свіст з прысад.
Атрымаць лісты, лісты...
Ніяк не здолеў адрасат.

Знаць не знаю – жыў ён, не,
Ці блудзіць з хэўрай валацуг?
Толькі крук тырчыць ў сцяне,
Чаплялі за які ланцуг.

Дом зусім, зусім раскрыт,
Цяпер я ў ім вартую сінь.
Бачыш, стыль які і рытм.
Заместа бацькі піша сын.

Добры мой, лісты твае
Калі мне прачытаў твой брат,
Гойсаць стаў я па траве
І па-сабачаму стаў рад.

Выць пачаў на Млечны Шлях,
Каб ён яшчэ свяціў ярчэй.
Пасля лёг каля шула
І слёзы хлынулі з вачэй.

– Дзе мой бацька, дзе радня?
Жыву вось тут, жыву адзін,
Я штоночы і штодня
Не маю радасных гадзін.

Добры мой, пішы яшчэ,
Пішы навіны мне свае.
З песняй жыць куды лягчэй,
Душа не хоча з ёй сівець.

Часта я гляджу удаль,
Ці вобраз твой не ўбачу там?
Развязае лёгкі шаль
Ў даліне сонечнай туман.

Не пайду я з-пад вакна, –
Твой чую крок ў людской хадзьбе.
Увесну, як прыедзеш к нам,
Я першы абніму цябе.

Выйду, стрэну ля варот, –
Такі, такі ўжо ў нас закон.
Будзе мой смяцца рот,
І цалавацца буду языком.

Знаю, знаю, ты живы,
Цябе ніхто не запражэ...
Будзь жа, будзь здароў, жыві;
Цябе цалуе моцна Жэк.

[Ленінград,] 1927

Стасі

Сухі марозны вецер сум рассяеў,
Ў палях гадоў настрой ускаласіў.
Пад гэтак, як сёння, шум асенні
Мяне сагрэла целама ты сваім.

На смуглым задуменні слуцкай ночы
Гарэлі вочы карыя твае.
Я піў і цалаваў тваю дзявочасць
І ў палкіх вуснах словам заўдавеў.

Я помню, як лісты агнём пылалі,
Як жар іх жылы трос і калаціў;
Аб бераг біліся каханьня хвалі,
Мы йшлі ў жыццё заручаных пуцін.

Вясёлы вецер з намі развітаўся,
Пакінуў нас пад зорамі адных...
Ці ўспамінаеш ты сягоння, Стася,
Пра гэтую пару ў сваёй радні?

[Ленінград,] 1928

Чорныя вароны

Чорныя вароны над бязлістым садам
Узвіюцца ўгору ды – ізноў асядуць.

На галлі кашлатым сум сябе павесіў...
Як ляцець варонам к радасці без песень?

З вараннячым крыкам узнімаюць лопат, –
Круцяцца над ежай мітуслівым лётам.

Даляцець да песні не хапае сілы, –
Анямелі ўзмахі у варон крыклівых.

Абыходзяць людзі, каб не чуць іх крыку –
Да таго ён дзікі й да таго ён прыкры!

1928

Крэматырый

Даўно адшумелі каліны
І вербы вясковай тугі...
Гляджу я на корпусы клінік,
На свет сумятлівы, другі.

На вокнах апушчаны шторы,
Завешана крэпам душа.
Ніколі не свецяць тут зоры, –
Няма ім каго уцяшаць.

Бухгалтар у змрочнай канторы
Злічае прафесараў труп...
Хачу я зайсці ў крэматырый
Пабачыць чужую сястру.

Заўсёды ў ім трупы палаюць
І сыплецца попел касцей.
Ноч ловіць апалены палец,
Ноч туліцца ў страху да сцен.

Сум бровы маўклівыя хмурыць,
Калі хто праходзіць сюдой.
Не труны, а чорныя урны
Выносяць праз дзверы гадоў.

Са мной тут нікога з знаёмых,
Нікога з сяброў і радні.
Я ўспомніў пах жытняй саломы,
Я ўспомніў пражытыя дні.

1929

***

Калі у Шадрынск, на Ісець,
Мяне прывезлі пад канвоем,
Я выйшаў сонейка сустрэць
І нізка пакланіўся хвоем.
Лагодна вецер зашумеў,
Цяплей на сэрцы стала мне.
Вядзі мяне, мой канваір,
Я сёння разаб'ю кайданы!
Закіну іх на цёмны вір,
Абмыю чыстай хваляй раны.
Абняўшы горача зямлю,
Аддам людзям любоў сваю.
Я — чалавек, людзям раўня,
І радасна смяюцца вочы:
Ужо без канваіра я,
І маю права вольна крочыць,
І маю права верыць, жыць,
І поўнай чарай сонца піць.

1931, ліпень

Ліст першы

Даруйце мне маю віну:
Маўчаў я не адну вясну,
Нікому не пісаў лістоў,
Не варушыў старых пластоў,
Ні леташняй сухой травы.
Калі ляцелі журавы,
Душу кранала іх курлы,
Не аклікалі даль арлы.
Не раз яшчэ курлы кране
Да глыбіні душы мяне.

Не першы дзень і не другі
Вакол – суровы шум тайгі,
А недзе – папавы, стагі...
Я чую, як струмень крыніц
Звініць у зараве зарніц.
Шырэй расходзяцца кругі,
Бліжэй Радзімы берагі.

Усё ж надыдзе добры час,
Сіл хопіць, даплыву да вас,
І прыпаду, і прытулю,
Як той Антэй, сваю зямлю.

Як сын, цябе любіць умеў.
Узгадала ты мяне,
Дала для песень голас свой:
І шум дубоў, і водар хвой,
І сонца, і блакіт нябёс,
І нат свайго народа лёс.

Ніколі у сваёй душы
Агню святога не тушу,
І не азябну з ім я век
На беразе сцюдзёных рэк.

Яшчэ такім не быў мой дзень
Ні ў радасці і ні ў бядзе, –
Са мной няма, каго люблю...
Не, гэты ліст не адашлю.
Надыдзе дзень яго жыцця,
Калі устане з забыцця.

Урал – Шадрынск, 1931

Ліст другі

Агорне часам сум душу, –
Жыву, марнею без красы.
Даўно лістоў я не пішу,
Усе растраціў адрасы.

Ніхто і не чакае іх:
Ні родныя і ні сябры.
Не ведаць ім пакут маіх, –
Не данясуць адсюль вятры.

Вакол суровая тайга,
Я слухаю нязвыклы шум.
Як злодзей, крадзеца туга
Ў маю знябытую душу.

І ўсё ж ёй не зваліць мяне,
Перанясу нягоды ўсе.
Мяне мой лёс не абміне,
Уцехі зорку прынясе.

Сустрэну родную сваю
І нізка пакланюся ёй.
Без песні цяжка салаўю,
Як без Радзімы мне сваёй.

Крылаты дружа-салавей,
У гай надрэчны прыляці
І смутак крыллямі развей
Ў маім нярадасным жыцці.

Ад гора можна пасівець.
Але не поўзаць... не маліць...
Плыве сцюдзёная Ісець.
А сэрца беднае смыліць:

– Скажы мне, рэчанька Ісець
Ці доўга сэрцу так смылець?
Апаласні з яго ты боль
І з хвалямі пашлі ў Табол.

Я тут выгнаннік, а не госць,
І ўсё ж не трачу я надзей.
Народ усюды добры ёсць
І не пакіне у бядзе.

Хоць і знябыты я ушчэнт,
І у грудзях займае дух,
Усё ж я здолею яшчэ
Разбіць пачэплены ланцуг.

Хоць іскры сыплюцца з вачэй
І прыгупіўся трохі плуг,
Усё ж знайду я сіл яшчэ,
Каб узараць дзірван за двух.

Адолею па схілу гор
Пяцігадовы шлях прайсці
І там, пад небам ясных зор
Свой скарб утрачаны знайсці.

А покуль што пішу лісты,
Ці прачытае толькі хто?
Плыве туман, плыве густы
І засцілае хараство.

Я веру: праяснее даль,
Над намі сонца будзе ззяць.
Гарачы сонечны крыштал
Не пабаюся ў рукі ўзяць.

І прыгарну, і прытулю,
Каб не азябла сэрца век,
І абніму сваю зямлю,
Як сын, паэт і чалавек.

1932

На этапе

Знябыўся я душой
Ад болю, ад тугі,
Як па этапу йшоў
Ад Мінска да тайгі.

Бутыркі... каземат...
Турэмны змрочны двор.
Не бачыў я з-за крат
Ні сонца і ні зор.

Парашы млосны пах
Нутро маё трукіў.
Этапны ўспомню шлях
Не раз я у жыцці.

Сталыпінскі вагон
Аж на Урал прывёз.
Там праз ваду, агонь
Са мной прайшоў мой лёс.

Хоць быў я малады,
А ў сэрцы пульс нямеў.
Прасіў глыток вады,
І не падалі мне.

Свярдлоўск, рака Міас
І залаты пясок.
Успомню я і вас,
І ваш пякучы сок.

Тут я цагліны клаў
У змрочныя муры
І вокны шкліў без шкла –
Праменнямі зары.

Ўначы сядаў за стол
І ўсё лісты пісаў,
І ўсё чакаў лістоў,
Але ніхто не слаў.

Плывец я без вясла,
Ці даплыву ў Ісець?
Трывога ўсё расла,
Пачаў туман сівець,

Расінкі нёс і трос
На стомлены сівець...
Мяне закінуў лёс
У Шадрынск, на Ісець.

Паэт, пішы, твары,
Заглушыць песня боль.
Хай хвалі і вятры
Нясуць спеў у Табол!

Шадрынск, 1932

Паўночная тайга шуміць

Паўночная тайга шуміць,
І хвошча сівер, дождж калючы.
Не чую гоману крыніц
На дзікай і самотнай кручы.

Не літасці прасіў Ян Гус,
Калі душу агню расхрыстаў,
І гэтак сёння беларус
На зорнай сцежцы дэкабрыстаў.

На поўнач праляцелі гусі,
На крылах – сонца Беларусі.

1932, Шадрынск

Пясняр за кратамі сядзеў

Пясняр за кратамі сядзеў
У змрочнай, зябкай адзіночцы.
Праз краты ўдаль ён не глядзеў,
Дзе колісь з ім спявалі хлопцы.
І дзень, і ноч без зор і сонца,
І гэтак штодзень і бясконца.

Дзясяты месяц ўжо ішоў,
Як мардаваўся у цямніцы:
Цярпеў і сэрцам, і душой,
Крапіўся і не падаў ніцам.
Не знаў спагады і патолі –
Дзясяты месяц у няволі.

Не веяў вецер з родных ніў,
Пужала ноч людзей астрогам...
Нікога ён не ачарніў,
Хто з ім ішоў адной дарогай,
Хто сілы аддаваў Айчыне
І падпіраў яе плячыма.

Марудна поўз, як слізень, час,
Кусаў і сэрца біў на раны...
Пытаўся, думаў ён не раз –
За што так цяжка пакараны?

За што ў цямніцы марна гіне,
Як слова у забытым гімне?

Няўжо за тое, што любіў
Народ свой і сваю Радзіму
І за здароўе родных піў
Бальзам у цяжкую гадзіну?
Ён ім, як сонцу напрудвесні,
Адаў душу і радасць песні.

Вядуць на допыт зноў яго,
Ідзе знябыты, невясёлы.
Ў душы гарыць святы агонь,
І ў сэрцы палымнеюць словы:
«Іудам быць не змусіць следчы,
Не будзе подпіс здраду сведчыць!»

Хай высмакча ўсю кроў павук,
А я не папрашу спагады;
Хай адранцвеюць пальцы рук,
Не падпішу ніколі здрады;
Хай анямеюць і калені,
А не прадам свайго сумлення!

Дазнаюцца сыны і ўнукі,
Як меч сціскалі мае рукі».

1932

Суровы лёс

Суровы лёс, бывай здароў,
Ты светлых не прынёс гадзін:
І ні братаў, і ні сяброў,
Жыву у забыцці, адзін.

За што так пакараны я, –
Пытаюся ў цябе, жыццё?
Скажы і ты, мая зямля,
Які віхор атрос лісцё?

І ён мяне сарваў, як ліст,
І ўжо каторы носіць год.
Віхроў я чую дзікі свіст
І праклінаю іхні род.

Дзе, сонца яснае, твой дзень?
Калі ты ў госці прыйдзеш з ім?
Пашлі свой сонечны прамень,
Каб не было ў жыцці тых зім.

Яго ў святліцу панясу,
Каб ён ніколі не пагас.
Я моцна веру у вясну,
Яна не абміне наш час.

1934, Шадрынск

Як я цябе любіў!

Як я цябе любіў, мая Айчына!
Дзіцём піў малако з тваіх грудзей,
У глыбіню тваіх вачэй глядзеў,
І сёння ты стаіш перад вачыма.

Ішлі з табой у светлыя прасторы,
Спявалі песні сонечнай вясны,
Не гаслі, а яснелі нашы зоры,
Вясёлкі з сонцам ткалі паясы.

Не гас свяцільнік твой, агонь святы,
Пры ім пісаў я да цябе лісты.

1934, Шадрынск

Авідзій

Ой, рана, рана на Дунаі,
Пад дубам пад старым,
Паэт на ліры не іграе,
Не ўспамінае Рым.
Вісіць цяжкі замок,
На вуснах спеў замоўк.

Між хваль у даль плывуць паданні
Не сціхлі галасы:
Авідзій жыў тут у выгнанні,
Маліўся, галасіў
У распачы штодзень
У даль на Рым глядзеў.

Ніяк паэт не мог сагрэцца
І наракаў на лёс.
Жаллівы спеў яго ад сэрца
Дунай на хвалях нёс.
На поўдзень, дзе сябры
Спяваюць да зары.

Ўзываў да літасці тырана,
Маліў яго, прасіў:
«Ты загаі на сэрцы раны,
Я – рымлянін, твой сын.
Пачуй, тыран, пачуй!
Табе я адплачу».

Не умаліць слязой тырана,
Хоць колькі ні малі;
Заўсёды будзеш пакараны.
На бацькаўскай зямлі,
Спагады не сустрэць,
Пакуль не прыйдзе смерць.

Глядзеў журботнымі вачыма
На поўдзень цёплы свой.
«Мая каханая Айчына,
З дзявочаю красой,
Ты голас мой пачуй,
Цябе абняць хачу!

У смутку сонца ў небе ясным
І кветкі на зямлі.
Маё жыццё паволі гасне,
Не ўбачыць мне сям'і.
Я высах, як таран.
Праклён табе, тыран!»

Не ўбачыў роднага ён дома,
Хоць і прасіў, маліў,
І косці склаў пад дубам Томаў
Ён на чужой зямлі.
Вятры адпелі славу
І слёзы ў Рым паслалі.

1936

Адаму Міцкевічу

1

Я не на беразе самотнай Леты,
А на скалістым, ветраным узмор'і.
Чытаю ўголас «Крымскія санеты»,
Ўглядаюся у ясныя сузор'і.

На моры неўгамонных хваль усплёсы,
Узнепакоіў вецер белых чаек.
Я слухаю іх спеў рознагалосы
І ўсходу сонца на скале чакаю.

У радасным здзіўленні мае вочы.
Здаецца мне: Адам Міцкевіч крочыць,
Ўыходзіць на скалу, як на Байдары.

Ідзе Адам Міцкевіч светлай явай.
Схіляюся перад пяснярскай славай:
Ты жыў на свеце і спяваў не дарам!

2

Які цудоўны дэсань¹
Над морам зоры ткуць!
З Анапы да Адэсы
Ў ноч караблі пльывуць.

---

¹ Узор (заўв. укл.).

Мае за імі думы
Турбуюць даль вякоў;
Бялеюць толькі дзюны
Правеяных пяскоў.

Я чую мора голас,
Варушацца пяскі;
Адам Міцкевіч колісь
Тут слухаў гул марскі.

Цяплом душы сагрэты,
Пад зорамі стаяў
І песні ўсяму свету
Натхнёна ён спяваў:

«Народ, разбі кайданы,
Якія цар скаваў,
Каб вольным стаў падданы,
А цар навек сканаў».

Спявалі з ім і ветры,
Ў душы агонь палаў,
А ноч са скал Ай-Петры
Хмурынкаю плыла.

Абмыла скалаў грані
І ўпала на зямлю.
Пакуль у гавань рана
Заходзіць караблю.

Няхай ідзе у рэйсы
Мой карабель між хваль –
З Анапы да Адэсы
І ў сонечную даль.

1936

Байрану

Без песень салаўю
Не жыць ў зацішку рэк;
Брытанію сваю
Пакінуў ён навек.

Пагардлівы і горды,
Вянок да славы нёс.
«Не жыць, гібець між лордаў, –
Які жахлівы лёс!

Іграйце марш, музыкі,
З дарогі, лорды, прэч!»
Паэт-саддат вялікі
Узняў за волю меч.

З Балканаў веюць ветры,
Даносяць пах крыві.
«Хутчэй на поўдзень светлы,
Мой карабель, плыві!

Хай воля прыйдзе з боем
У сонечны ваш край.
Мая святая зброя,
Тыранаў пакарай!

Мужайцеся, спартанцы!
Гартуйце ў ноч мячы.
Да зброі, ў бой, паўстанцы,
Тыранам не ўцячы!

Сальюцца нашы рэкі.
Шумі, шумі, прыбой!
Ўставайце смела, грэкі,
З тыранамі на бой!>>

1936

Восень

Плача восень удавой,
Да людзей ідзе з бядой
І трасецца над вадой,
Плача над кустамі
Жоўтымі лістамі.
І пльвучь ракой лісты,
Дзе навіс туман густы,
Ахінаючы кусты,
Над людскоў няволяй.
Ой ты, доля, доля!
Колькі рос і горкіх слёз
Растрасаюць ветры скрозь.
Сыплюцца яны з бяроз
На узгоркі, долы
І на камень голы.
Не злічыць іх, не сабраць,
Ў небе зоркі не гараць,
І няма каму зайграць
Ў нашых родных хатах
Ў будны дзень і ў свята.
Не чуваць вясёлых слоў,
Апусцелі хаты сёл,
Сонейка даўно зайшло,
І цяплом не грэе,
І душа калее.

Плача восень удавой,
Да людзей ідзе з бядой
І трасецца над вадой,
Плача над кустамі
Жоўтымі лістамі.

1942

Іду і падаю пад крыжам

На стол не сцелюць мне абрус,
Хоць навальнічны гром адгрохаў.
Твой крыж, Радзіма Беларусь,
Нясу я на гару Галгофу.

Крывавы пот ліе цурком,
Іду і падаю пад крыжам,
Глядзяць з завешаных вакон
І дзівяцца, што выжыў.

У сэрцы не нашу я камень,
Хоць ім шпурлялі у мяне.
Радзіму абніму рукамі,
Калі навала праміне.

Дайду і крыж з плячэй звалю,
І расцалюю родную зямлю.

1947, Мінск

Жаданне

Між горных скал мне не сустрэўся барс,
З якім змагаўся Тарыэл і Мцыры.
Упершыню вітаю я Каўказ
І ў снежным харастве яго вяршыні.

Ці хопіць сіл ўзысці мне на Эльбрус?
А мо арлы падхопяць там на крылы?
Хачу з вяршыні ўбачыць Беларусь,
Пакуль хмурынкі сонца не прыкрылі.

1952

Смерць тырана

Нязвыклы дзень: тыран сканаў,
На твары чорная сляза;
Яе нікому не злізаць.
З касою смерць каля вакна.

Яна вартуе, каб не ўстаў
Тыран расправу учыняць.
Сляза на твары, а чыя?
Сказаць пра гэта жах і страх.

Народная сляза і кроў:
Бацькоў, і матак, і дзяцей.
Ён адбіраў жыццё ў людзей
І куляй цэліўся у скронь.

Вартуй жа, смерць, ўсю ноч і рань,
Каб больш не ўстала яго здань.

1953

Я – не Гарацый

Я – не Гарацый, у вянку лаўровым,
І не чытаю Мецэнату вершаў,
Я – толькі Пушча, ў радасці і ў горы
Паміж паэтаў найвялікшы грэшнік.

Пазнаў, адведаў зябкі змрок цямніцы,
Тады быў год ужо такі суровы.
Шмат дзён маўчалі маладыя словы,
А я крапіўся і не падаў ніцам.

Было не сёння ўсё яно, а ўчора.
Віна больш не разбавіць горкі чэмер,
Яго адмералі мне поўнай мерай.

Сваё святло зноў пасылаюць зоры,
І абудзіўся ў сэрцы спеў гарачы,
Хоць толькі Пушча я, а не Гарацый.

1954

Дантэ Аліг'еры

У тую ноч у небе зоры не гарэлі,
Дрымотны бор шумеў, каменні з гор гартаў;
Сарваўся камень з дзікіх круч, прагрукатаў
Над светлай галавою Дантэ Аліг'еры.

Ідзе паэт у свет дарогаю выгнання,
Над галавой грыміць, не сціхнуў гневу гром.
Фларэнцыя не кліча сына ў родны дом,
Верона паднімае ў сэрцы дух змагання.

Нясе паэт ў душы народныя цяргенні;
Не лаўры у вянку, гараць жывыя церні,
Гарачым потам абліваецца чало.

Прыслухаўся, пачуў: у падарожжа клічуць,
І поплеч з ім ідуць Вергілій, Беатрычэ.
Над бораў сонца узыходзіць пачало.

1957

У. Д.¹

Гаротны дружа мой маўчыць...
Бывае гэтак у жыцці.
Калі прытупяцца мячы,
Шляхоў да волі не знайсці.
Няўжо ты крылы абламаў,
Саколе мой, на скалах дзён?
Я помню, як у светлы май
Твой голас клікаў нас: ідзём!

На бераг маладой вясны
Пайшлі сустрэць сваю зару.
І там, як верныя сыны,
Мы не схаваліся ў нару.
Ад сполаху не ўпалі ніц,
Калі пачаў страляць пярун;
Зіяла радасць бліскавіц,
І дакранаўся гром да струн.

Абняўшыся, апошні раз
Спявалі «Слаўся, Беларусь!».
І разлучылі тады нас,
І не паслалі нам абрус

---

¹ Відавочна, адрасат верша – Уладзімір Дубоўка (заўв. укл.).

Бацькі на стол бяседны свой,
І не паставілі віна...
Сардэчны, любы дружа мой,
Ізноў ідзе да нас вясна.

1957

Крытыку

Не закрыў пакуль павекі,
Ты ў душу маю не плюй:
Маю годнасць чалавека
І знявагі не сцярплю.

Адбіраў на песню права,
Выдзіраў душу з грудзей.
Ты хацеў хаўтуры справіць
У цямніцы без людзей.

Вёў мяне ў турму пад рукі,
Каб схіліўся там я ніц.
Зневажаў штодзень у друку,
Лаяў на чым свет стаіць.

Піць прасіў, бо чэз ад смагі,
Сэрца білася ледзь-ледзь,
І цяклі па твары рагі,
І ў вачах стаяла смерць.

Не пачуў. Шукаў ты доўбні,
Каб з размаху... і каюк.
Ты хацеў, мой крытык добры,
Кінуць цела ў цёмны люк.

Ты крапіў сваім кадзілам,
Уздыхаў ледзь не да слёз.
Беларусь, мая Радзіма,
Вось які пяснярскі лёс.

Крытыка свайго, Іуду,
І па смерці помніць буду.

1957

***

Сляза скацілася, спаўзла,
Цягнік сцішае бег-разгон.
Вось ён, залюднены вакзал,
І ў сонечным святле перон.

На прывакзальнай плошчы дзень,
Як песня, радасны такі,
І ўсё ж ніхто мне тут з людзей
Сяброўскай не падаў рукі.

Ніхто ад сэрца не абняў,
Ў гасцінны дом не запрасіў.
Чакаў да самага паўдня,
Пакуль шафёр падаў таксі.

Не выйшлі тут мяне сустрэць,
Як і тады, у тых дні...
Імчы, браток, у Трасцянец,
Бліжэй там будзе да радні.

19.07.1958

Успаміны

Я помню: ў ліпеньскі той дзень
Гарнуўся сэрцам да людзей;
Каб супакоіцца душой,
На бераг Свіслачы пайшоў.
Душы ўсхвалёванай цяпло
На хвалях рэчанькі плыло,
А я у далячынь глядзеў
І клікаў сонечны свой дзень.

Умыў чало і потны твар,
Зірнула сонейка з-за хмар,
Паслала ясны мне прамень,
Які яснеў, як і раней,
І палымнеў, і ўсё не гас.
Я так любіў жыццё ў той час:
Хацеў абняць, расцалаваць
І гімн Радзіме праспяваць.

На шлях раз-пораз паглядаў,
Нібы па ім ішла бяда;
Даносіў вецер неспакой,
Вярба шумела над ракой,
Хмурынкі з поўдня паплылі,
І я пакінуў паплавы,
Падаўся ў поле, дзе жыты
Схілялі колас залаты.

Прайшоў мяжою на курган,
Адкуль відаць, куды ні глянь.
Чаго шукаў, там не знайшоў,
Не ўціхамірыўся душой
І паглядаў усё на шлях,
Дзе маладосць прайшла,
Спяваючы, у новы свет,
Пакінуўшы гарачы след.

Ўжо колас ядраны паспеў,
І коціцца над нівай спеў,
Зліваецца ў лагодны шум
І песняй просіцца ў душу.
Я слухаю, не чую слоў,
Ні клёкату старых буслоў.
Адходзіць неспакойны дзень,
І вечар ночаньку вядзе.

Усё цямней, цямней, цямней...
Што, ночанька, нясеш ты мне?
Дахаты ногі ледзь вядуць,
Як на пагібель ці бяду.
Прысеў за бацькаўскім сталом,
Газніца слепіцца святлом...
Каб не змарнець, то трэба жыць,
Але не так, як набяжыць.

Слатлівы дождж замарусіў, –
Ніхто не клікаў, не прасіў.
Павісла змора на плячы,
Іду на сена адпачыць,
Каб заўтра, на світанні, ўстаць
І сонца песняй прывітаць.
Але ці збудзецца яно?
У небе зорак не відно.

На шлях сабака паглядаў
І выў, задраўшы морду ўверх;
Галіны ў садзе змрок гайдаў,
І вылецеў кажан з-пад стрэх.
Пад змрокам ночанькі аўто
Пад'ехала, не чуў ніхто.
Мяне забралі, павялі
Па роднай, па святой зямлі.

1959

Выстрыгалі з фотакартак...

Выстрыгалі з фотакартак,
Выстрыгаюць і цяпер.
«Ўспамінаць яго не варта
Ні ў нядзелю, ні ў чацвер.
Праўда, быў такі калісьці,
Толькі лепш, каб не было, –
Не прынёс ані карысці,
У нябыт усё сплыло».
Вось як сталася яно,
І ці думаў ты, Язэп?
Чэмер п'еш, а не віно,
Дораць камень, а не хлеб.

1960

Неадасланыя лісты

Астыў з гадамі, пасталеў,
Білет на песню здаў у касу,
А вы – ўсё на маім стале,
Вас адаслаць не меў я часу.

Засеяны зямлі пласты,
І ўсходаў ніва прычакае;
Неадасланыя лісты
Мой сын, напэўна, прачытае.

А можа, пройдзе ўсё, міне,
Вярнуся я з багатым ловам,
І крытык памінаць мяне
Не будзе больш нядобрым словам.

Ўсміхнецца ў майскіх росах сад,
І моцна верыць маё сэрца,
Што атрымае адрасат
Лісты з расінкай на канверце.

Лісты, вас я ў жыццё прынёс,
Як сонца сцяг свой напрудвесні.
Пра мой раскажаце вы лёс
І пра мае ад сэрца песні.

[1960]

За ўсё, за ўсё вам дзякуй...

Асенні дождж адплакаў,
Апаласкаў парэнчы крат...
За ўсё, за ўсё вам дзякуй:
І за цынгу, і за інфаркт.

Яшчэ ўстаю з пасцелі,
Каб дапісаць апошні сказ.
Бары не адшумелі,
І залаты прамень не згас.

Яшчэ жывуць надзеі
І акрыляюць дум узлёт.
Скажыце, дабрадзеі,
Чаму у вашых сэрцах лёд?

Не грэе ён, а студзіць,
Аж ледзянее ў жылах пульс.
За песні не асудзіць
Мяне Радзіма Беларусь.

За словы праўды горкай
Я прабачэння не прашу,
Хоць і заходзіць зорка,
Але не плюйце мне ў душу.

Мае браты-браточки,
З народаў быў я на сяўбе.
Народ і ў дзень святочны
Мяне пакліча да сябе.

15 верасня 1962, Мінск

***

Не люблю я слухаць звягі.
Адпачыць, знябыты, лягу,
Будзе ціха ў нашым садзе,
Песня да мяне прысядзе.
Пасядзіць са мной да ночкі,
Да грудзей прытуліць моўчкі,
Гляне і прыкрые вочы.
Гэта песня вечнай ночы.

27 верасня 1962, Мінск

***

Да каго я прыгарнуся
На Радзіме Беларусі?
Дзе прытулак мой старэчы
У асенні зябкі вечар?
Выганяюць небараку,
Як бяздомнага сабаку.
«Хай павые, паскуголіць
Пад дажджом каля ваколіц».
Не прашу узнагароды,
Адыходжу назаўсёды.
Як магло так стацца,
Што няма з кім адвітацца?

***

Не нашая ужо віна,
Што, ўстаўшы рана, давідна,
Мы не адведалі віна,
А горыч выпілі да дна.

ЗМЕСТ

Непагодай	5
Раніца	6
Раніцу шчэбет пільнуе	7
Мне чупрыны не хочацца звесіць.....	8
Каплі вады.....	9
Узагрудзі... ..	10
Зоры мітусяцца, свецяць	11
*** (Вуліца рукі прасцерла...)	12
Вечар асенні, вечар маўклівы	14
Надранне.....	15
*** (Вечна...)	16
*** (Вечнае Ранне-Месія...).....	18
*** (Сцюдзёнаю зімой...).....	19
З тугі вялікай на душы	20
Лятуць ў прасторы метэоры.....	21
Мастак.....	22
Міма радыё мчыцца.....	24
Пад хмелем вясновага піва	25
Прысядзем на пянчук.....	26
Скамячыўшы злосць.....	27
Стаяў ён нагім на дарозе	28
У сэрцы холад, гнеў.....	29
Яна	30
Заплаканы вечар.....	31
Лісты да сабакі	32

Ліст ад сабакі.....	39
Стасі.....	42
Чорныя вароны.....	43
Крэматорый.....	44
*** (Калі у Шадрынск, на Ісець...)	45
Ліст першы.....	46
Ліст другі.....	48
На этапе.....	51
Паўночная тайга шуміць.....	53
Пясняр за кратамі сядзеў.....	54
Суровы лёс.....	56
Як я цябе любіў!	57
Авідзій.....	58
Адаму Міцкевічу	60
Байрану.....	63
Восень	65
Іду і падаю пад крыжам	67
Жаданне	68
Смерць тырана.....	69
Я – не Гарацый.....	70
Дантэ Аліг’еры.....	71
У. Д.	72
Крытыку	74
*** (Сляза скацілася, спаўзла...)	76
Успаміны.....	77
Выстрыгалі з фотакартак... ..	80
Неадасланыя лісты	81

За ўсё, за ўсё вам дзякуй.....	82
*** (Не люблю я слухаць звягі.....)	84
*** (Да каго я прыгарнуся.....)	85
*** (Не нашая ужо віна.....)	86

У серыі «Паэты планеты»,
 акрамя «Шчырай лірыкі» Язэпа Пушчы,
 таксама ёсць у продажы зборнікі такіх паэтаў, як:

Сапфо	Эмілі Дыкінсан	Срэчка Косавел
Франчэска Петрарка	Алесь Разанаў	Фернанду Песоа
П'ер дэ Рансар	Мацуа Басё	К. І. Галчыньскі
Ўільям Шэкспір	Геарг Тракль	Дзмітро Паўлычка
Ёган Вольфганг Гётэ	Сяргій Жадан	З. М. Бабур
Габрыэла Містраль	Рабіндранат Тагор	Дж. Гордан Байран
Умар Хаям	Сэсар Вальеха	Джакама Леапардзі
Шарль Бадлер	Сігб'ёрн Обстфельдэ	Міхась Стральцоў
Райнэр Марыя Рыльке	Томас Стэрнз Эльёт	Геарг Гайм
Фрыдрых Гельдэрлін	Арцюр Рэмбо	Стывен Крэйн
Генрых Гайнэ	Нікалоз Бараташвілі	Стэйн Стэйнар
Гіём Апалінэр	Фрыдрых Шылер	Назым Хікмет
Эдгар По	Умбэрта Саба	Анна Ахматава
Федэрыка Гарсія Лорка	Марк Валерый Марцыял	Цін Уевіч
Джон Кітс	Ўолт Ўітмэн	К. К. Бачыньскі
Рыгор Барадулін	Візма Бэлшавіца	Абу Убада аль-Бухтуры
Дзімча Дэбляянаў	Мікола Зэраў	Марына Цвятаева
Гай Валерый Катул	Адам Міцкевіч	Герыт Ахтэрберг
Яраслаў Вырхліцкі	Юсцінас Марцінкявічус	Нагапет Кучак
Ян Каханоўскі	Бгартрыгары	Іван Бунін
Катры Вала	Эдыт Сэдэргран	Поль Вэрлен
Канстандзінас Кавафіс	Ду Фу	Нэлі Закс
Барыс Пастарнак	Эрлінг Кітэльсен	Рой Кэмпбел
Аляксандр Чак	Ўільям Блэйк	Сальваторэ Квазімада
Хуан Рамон Хіменэс	Уладзімір Маякоўскі	Марыя Паўлікоўска-
Юлі Таўбін	Томас Вянцава	Яснажэўска
Хаім Нахман Бялік	Гунар Экелёф	Багдан Ігар Антоныч
Баляслаў Лесьмян	Вільгельм Мюлер	Паўль Цэлан
Шандар Петэфі	Анакрэон	Максім Багдановіч
Міхай Эмінэску	Энхедуанна	Антонія Поццы
Ўільям Батлер Ейтс	Архілох	Валадымір Сасюра

Пушча, Я.

П91 Шчырая лірыка : выбранас / Язэп Пушча; уклад.
Л. Баршчэўскі. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас,
2023. — 92 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-23-0196-1.

Язэп Пушча (у сапраўднасці Язэп Плашчынскі, 1902–1964) – беларускі паэт, адна з галоўных постацяў легендарнага «Узвышша» – перажыў узлёты і расчараванні савецкай эпохі, у часы сталінскага тэрору быў на доўгія 28 гадоў адарваны ад Бацькаўшчыны. У зборнік уключаны самыя шчырыя лірычныя творы паэта, напісаныя ім на працягу ўсяго свядомага жыцця.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

ББК 84(4Бел)-5

УДК 821.161.3-1

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Язэп Пушча

ШЧЫРАЯ ЛІРЫКА. ВЫБРАНАЕ

Дызайн *Марціна Русеўскага*

Адказны за выпуск *Зміцер Колас*

Падпісана ў друк 14.12.2022. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,36. Ум. друк. арк. 2,88.

Наклад 99 асобнікаў. Замова № .

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік *Зміцер Колас*.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220114, Мінск.